

Марія Сидорчук

ПОЛОН

«Хімік не любив своєї роботи...»

Хімік не любив своєї роботи, але іншої не мав. Уже давно минули часи, коли в його сивій голові жевріли мрії про славу, наукову кар'єру та відкриття, здатні змінити світ. Не можна сказати, що він змирився, радше охолов до науки та погодився з правилами гри, які диктувало життя. Звичайне життя пересічного громадянина, маленької людини та нікому не потрібного чоловіка.

Діти були звичайними, однаково безталанними та бридкими. Вони вальяжно сиділи за партами в напівпорожньому класі, займалися власними справами та робили вигляд, що не помічають вчителя. Проте Хімік, дивлячись у вікно, вперто диктував конспект уроку.

— Відомо три агрегатні стани речовин: рідкий, твердий та газоподібний. Речовина, змінюючи свій агрегатний стан, не перетворюється на іншу. Записали? Пишіть швидше.

Тим часом за вікном на дереві сварилися дві ворони. Трохи віддалік малі упирі гралися в футбол, а юні пихаті феміни намагалися звабити

фізрука та отримати залік за крос. Дівчата крутили сідничками, вигинали спини, демонструючи, як стирчать їхні груденята, складали руки та благали пузатого алкаша Петра Степановича не змушувати їх бігти навколо школи. Колишній боксер залишався непохитним і жестами вказував «лолітам» напрямок для бігу.

*Хімік (Володимир Горянський) — кадр із фільму
CAPTUM*

— А яка формула снігу?

Питання було неочікуваним. Невже вони його слухають? Хімік на мить відволікся від споглядання шкільного двору, але без відчутної паузи продовжив монотонно диктувати конспект:

— Формула снігу така сама, як у води — H_2O . Сніг — це кристали води в твердому агрегатному стані. Кожна сніжинка унікальна. Проте формула в усіх однакова. Всі записали про три агрегатні стани?

— А яка формула брудного снігу? А якщо воду сильно-сильно нагріти — вона вибухне?

Це вже було нечуваним нахабством. Хімік подивився на клас. Тридцять пар очей, сповнених зневагою та пихатою самовпевненістю. Наче вовча зграя, діти очікували на його помилку, як на сигнал до розтерзання жертви. А він, підстаркуватий парубок, мав розпинатися перед малолітніми виродками, за три копійки розповідати про світобудову, яка їх не обходить і не цікавить. Їм усе одновалентно: і його мізерна зарплатня, і безнадійна квартирна черга, і вартість ліків для мами після інсульту. А от він знає про них усе: у кого батько має бізнес, чия мамка з ким гуляє, а чия бігає до директора з подарунками та зі скаргами на вчителів.

— Хто це такі питання ставить? Я питаю: хто такий розумний, що дозволяє собі перебивати вчителя?

Вовчєнята мовчали, лише скалились у відповідь. Цих підлітків забавляла його бідність, безальтернативність та безпорадність перед директором школи. Але ж він сам міг стати

директором, якби не захворіла мама. Міг би стати депутатом або навіть у міністерстві працювати. А ще міг би займатися наукою та винайти щось дуже важливе для людства, якби держава фінансувала науку, а не витрачала гроші на захист псевдодокторських робіт і на друк підручників авторства фальшивих професорів.

— Хто питав про сніг? Не чую!

Насправді діти його добряче розлютили. Тому Хімік вирішив відповісти неукам з гідністю вченого:

— Якщо будь-яку речовину нагрівати, вона змінить свій агрегатний стан. А якщо нагріти до температури вище сотні МеВ¹, то в нейтронному стані речовини починають народжуватися й анігілювати різноманітні мезони. За подальшого підвищення температури відбувається деконфаймент, і речовина переходить у стан плазми. Ця плазма складається вже не з адронів, а з кварків і глюонів, які постійно народжуються і зникають.

У класі запала тиша. Хімік пішов поміж рядами парт, смакуючи кожне слово, іноді нахиляючись ближче до учня й заглядаючи йому в порожні оченята. У той момент він відчував себе

¹ Мегаелектронвольт — 106 еВ, одиниця енергії.

лауреатом Нобелівської премії. Слова, немов чеканні монети, відскакували від язика, голос зробився жорстким та хльостким, як на плацу.

— За подальшого необмеженого підвищення тиску без підвищення температури речовина колапсує в чорну діру. За одночасного підвищення і температури до кварків і глюонів додаються інші частинки. Що відбувається з речовиною, а радше, з речовиною та простором і часом, за температур, близьких до планківської температури, нам поки невідомо. Ще є у вас питання про сніг?

У скляних поглядах учнів він помітив зблиск поваги. Проте дзвоник зіпсував тріумф інтелекту над варварською темрявою в головах його учнів.

Чому він згадав цей урок зараз, блукаючи засніженим мінним полем у пошуках смерті? А може, він шукав чорну діру в інший світ? Однак на це питання в нього відповіді не знаходилося. Десь далеко задушевно і пронизливо співала Жінка. Він пам'ятав ту пісню з дитинства. Тому вібрації морозного повітря штовхали його все далі й далі від страшного місця власного полону.

1

Уже багато днів вони спостерігали крізь щілини в колодах сараю однаковий пейзаж. Вдалині виднівся силует водонапірної вежі. Горизонт

обрамляла шереха безлистих дерев. А навкруги — біле поле до самого краю. Мертва, вкрита снігом земля, зрана й покинута. Як юна дівчина, в котрої назавжди відібрали кохання, залишивши вічну самоту; як квітуча жінка, котра втратила дітей та одразу ж постаріла; як людина, котра зберігає в мертвій душі тільки біль і ненависть, ця земля, сива, зморшкувата і зла, ніби звинувачувала всіх у своїй потворності та готувала помсту кожному, хто наважувався доторкнутися до неї.

Ранок нового дня був таким самим, як попередні. Те ж поле, той же самий сарай, ті ж самі кілки загорожі, що перетинала мертву землю безглуздим чорним пунктиром. Тиша, що іноді гула у вухах, порушувалася монотонним перестуком крапель відлиги. Вода скапувала звідусюди: з даху, з дерев'яних балок, зі стін, перетворюючи залиту кров'ю і сльозами долівку сараю у брудне місиво, присипане соломою.

Було холодрижно й сиро. Музикант потягнувся бляшанкою до капезу. Краплі затарабанили по денці кухля, змінюючи тональність від дзвінкої радості порожнечі до глухого дробу наповненості. Зібравши трохи талої води, Музикант зробив ковток і покірно сів у куток.

Брязнув засув, двері зі скрипом відчинилися. На порозі стояли двоє озброєних чоловіків у камуфляжі та балаклавах. Усі в'язні філії пекла

зіщулилися в очікуванні найгіршого, тільки Блаженний почав щось бурмотіти з ідіотською посмішкою на обличчі.

Два промені світла від потужних ліхтарів пронизали сутінки. Світло впало на Журналіста. Потім на Льотчика, який лежав поряд, і Старого, що намагався його напоїти. Промені нишпорили по сараю, вихоплюючи то скорчене тремтяче тіло Дівчини, яка лежала, відвернувшись до стіни, то впирались у Хлопця з недбало перев'язаною ганчір'ям ногою. З рани сочилася кров, але він уже не звертав на цю дрібницю уваги. Під стіною в маренні стогнав Поранений. Хто він насправді, не знав ніхто. Його обличчя було обпалене до невпізнання, але понівечене вогнем тіло продовжувало боротися за життя. Промені світла ще кілька секунд побігали по скоцюрблених постатях в'язнів і зійшлися на мордочці кішки; її ніжно тримав у руках Блаженний. Він сидів на купці книжок і, злегка погойдуючись, монотонно повторював:

— Кицю-кицю, лячно тобі, авжеж? Не бійся. Не бійся. Не бійся. Не треба боятися.

Кішка замружилася від його слів. Блаженний з посмішкою подивився на людей у балаклавах. Ця дитяча безпосередність розлютила Хіміка, і він голосно заволав:

— Агов, ти — підводься, гайда на вихід!
Рухайся швидше.

Блаженний у білій сорочці, застебнутій на всі гудзики, куцою піджачку й беретику, продовжував гладити кішку й бурмотіти їй на вушко заспокійливі слова. Його посмішка була по-дитячому широкою й такою недоречною, що Хімік пересмикнув затвор. У сараї всі зіщулилися. Тоді Сухий задоволено вишкірився й недбало підштовхнув дулом автомата Блаженного до виходу.

З почуттям гидливості, але з усвідомленням власної всемогутності, Сухий знову посвітив ліхтарем в обличчя в'язнів. Неначе прицінюючись, він кілька секунд розглядав напружене обличчя Музиканта, потім, зневажливо сплюнувши на підлогу, зробив кілька кроків до Старого.

Старий (Владлен Портніков) і Хлопець (Антон Сладкевич) — кадр із фільму САРТУМ

— А я тоді цього візьму! А то ти завжди скиглиш, що я тільки молодих беру, — гаркнув він своєму подільникові. — Чуєш, діду, повзи на вихід. Гайда, гайда! Ворушися.

Старий важко встав і поплентався до дверей. Льотчик зустрівся поглядом з Хіміком. Холодний сталевий погляд колишнього вчителя на секунду змінився переляком, та то була лише мить слабкості. Хімік глумливо підморгнув Льотчикові й рушив до виходу.

Ніхто не зронив ані слова. Похнюплено опустивши очі, усі тихо раділи, що доля подарувала їм ще один шанс вижити.

Старий і Блаженний, не обертаючись, вийшли з хліва. За ними, штовхаючи в спину дулом автомата, вийшов Сухий. Затримавшись на порозі, Хімік пильно подивився на щілини в даху і стінах, потім різко зачинив двері й узяв їх на засув.

У сараї знову запанували сутінки. Звук кроків, що віддалялися, поступово змінився монотонним капежем. І тільки протяжний стогін Пораненого порушив ідилічну гармонію загального полегшення.

Старий ішов дощатим коридором, човгаючи ногами. Поруч дріботів Блаженний із кішкою на руках. Дорогою на двір Старий згадав, як він потрапив у пекельний сарай. Картинки, як у кіно, пробігали перед очима. Він бачив вулицю, стіну будинку, на якій Блаженний малював «антиурядові символи». Потім його схопив патруль, що проїжджав повз. П'яні виродки готові були на місці пристрелити ідіота, якого хтось навчив малювати на стінах «графіті спротиву». Розумна людина не ризикувала б так, а цей... Тоді Старий спробував захистити Блаженного. Вони повалили його на землю і штовхали ногами. Повз них йшли люди — чоловіки, жінки, підлітки — ніхто не заступився за Блаженного. Страх паралізував їхню совість, а може, й не було в них совісті ніколи? Та про це Старий намагався не думати. Часу залишалось геть обмаль, попереду вже блищав сніг, коридор виводив їх до поля. Він хотів встигнути згадати дружину, дітей, онуку, армійського товариша, шкільну вчительку й помолитися. Шлях дощатою підлогою здавався таким довгим, але, щоб встигнути зібрати всі думки, Старий сильніше човгав ногами і сповільнював кроки.

Вони вийшли на вулицю. Морозне повітря було просякнуте вологою. В'язкий сніг налипав на ноги, залишаючи на дорозі глибокі сліди.

Старий подивився на небо, на поле, на кішку, яка зістрибнула з рук і, задерши хвоста, майнула геть. Блаженний стояв і широко посміхався. Він помахав кішці рукою і з надією поглянув на Хіміка. Холодний погляд з-під балаклави не провіщав нічого доброго, проте Блаженний продовжував посміхатися, як дитина, яку вивели на прогулянку. Він, у полоні власного ідеального світу, із захопленням дивився на сніг, що падав, і намагався язиком упіймати сніжинку.

Сухий підштовхнув у спину Старого та нервово гаркнув:

— Ну, що — надихався, діду? Все, годі! Біжи! І ви чого, виблядки, стовбичите?! Гайда, гайда!

Для більшого ефекту Сухий випустив під ноги полоненим чергу з автомата. Кулі рядком занурилися у сніг.

Старий почав повільно втікати від охоронців у поле. Блаженний продовжував стовбичити, а потім, вирішивши, що це гра «наввипередки», теж побіг полем, угрузаючи у снігу, але намагаючись обігнати Старого.

Охоронці опустили зброю і завмерли.

— А мій жвавішим виглядає. Не схибив я цього разу, — зареготав у передчутті виграшу Сухий.

Блаженний вправно перестрибнув через присипану снігом вирву та випередив Старого. Він

не переставав посміхатися. Старий, намагаючись уберегти Блаженного від ранньої загибелі, спробував пояснити йому «правила гри».

— Синок, бачиш сліди? Не поспішай, біжи за мною. Ступай обережно.

Проте Блаженний, заточуючись, радісно тюпав, немов дитина на ігровому майданчику.

Хімік і Сухий з азартом спостерігали за цією смертельною спробою втечі. Ставки зроблено, чий бігун проживе довше — той і переможе. Сухому останнім часом не щастило, його бігуни завжди програвали, тому він сподівався на реванш. Від зарплатні вже майже нічого не залишилось, а повертатися додому з порожніми кишенями не надто хотілося. Та й моральний аспект забави був досить важливим. Сухий давно помітив, що Хімік ставиться до нього, як до дурника з автоматом. Мабуть, лише наявність у нього автомата й рації дещо стримували снобізм Хіміка, але за останні дні ця зверхність і відверта демонстрація власного інтелекту почали неабияк дратувати.

Старий зупинився, намагаючись віддихатися. Сніг занадто в'язкий, бігти все важче. Попереду, за лінією дерев, уже виднілася дорога. Якщо дістатися туди — свобода. Лише сотня метрів — й у них з'явиться шанс на життя. «Помолитися, треба помолитися, Бог милосердний, він допоможе, він убереже. Доброчесність завжди нагороджується,

завжди доброчесність винагороджується», — впорядковуючи думки та дихання, мовчки молився Старий. Аж раптом поруч із радісною посмішкою промчав Блаженний. Він вирішив скористатися затримкою Старого й перемогти в цих перегонах.

Декілька кроків — і грудки землі з гуркотом здійнялися в небо. Вибухова хвиля збила Старого з ніг. Все навкруги почорніло.

Сухий простягнув руку до Хіміка догори долонею.

— Отакої! Знову ставки не зіграли, нічия.

Хімік зневажливо подивився на Сухого. На полі нікого не залишилося. Земля помстилася двом, але хто підірвався на міні перший?

— Жени грошву, не дратуй мене, — злісно прошипів Хімік.

Сухий з острахом поліз до кишені. Сваритися з Хіміком він не наважувався, але визнавати поразку теж не хотів.

— Їх очевидячки разом розірвало, — відлічуючи купюри, тужливо заскавчав Сухий. — Так нечесно, твій перший підірвався, — з образою почав доводити своє право на виграш, коли в його кишені затріщала рація. Хімік хапливо висмикнув гроші та вказав поглядом на необхідність відповісти, бо з начальством не варто гратися. З рації гарчав суворий голос командира:

— Тринадцятий, я сьомий, відповідай.

— Сьомий, тринадцятий на зв'язку!

— Все! Згортайтеся, всіх полонених приборіть! Щоб до ранку жодних слідів не залишилося.

Хімік забрав рацію з рук Сухого та занепокоєно відповів:

— Сьомий, що сталося? Чому такий поспіх?

— Забагато питань ставиш.

— Та ми не встигнемо.

— Встигнете! Я приїду перевірю!

— Прийнято, сьомий!

Тим часом Старий розплющив очі. Голову розривав нестерпний біль. Він з останніх сил зіп'явся на ноги й ошаліло подивився навкруги. За кілька сотень метрів стояли двоє, вони не дивилися в його бік, бо сперечалися між собою. Старий не чув нічого, окрім суцільного гулу. Пригинаючись та пересилуючи біль, він рушив у бік дороги — до порятунку та надії на свободу.

Хімік поклав рацію у простягнуту руку Сухого й подивися на мінне поле. Згорблена фігура Старого ледь рухалась. Хімік криво посміхнувся. Гроші в руці вже гріли душу. Сухий теж повернувся до поля й побачив полоненого. Його ставка зіграла. Він переміг.

— А поглянь, дід везучим виявився! Я виграв — жени грошву назад! Диви, як землю топче. Повертай гроші, я виграв!

Новий вибух струснув небосхил. Цю гру остаточно закінчено. Хімік мовчки сховав купюри в кишеню й пішов геть.

У затхлому сараї повіяло відчаєм. Полонені на мить завмерли. Ще дві душі покинули пекло полону. Нехай у іншому світі їм буде краще.

Хлопець піднявся й підійшов до Льотчика, простягнув йому кухоль з водою. Вони не їли вже декілька днів. Проте голод не дошкуляв, як раніше. Хотілося ясності, розуміння, навіщо вони тут і коли цей жах закінчиться. Очевидно, головна причина їхніх страждань — Льотчик. Він щось знав, щось важливе. Проте мовчав. Його виводили на допити, приносили побитим, кидали на підлогу. А він мовчав. Ніхто не знав його імені, ніхто не чув його голосу, ніхто не зміг його розговорити. Чому всі вони страждали? Яка таємниця коштувала стількох життів? Який секрет зберігала ця похмура людина?

— Ось вода, хочеш пити?

Льотчик трішки відсorbнув і повернув кухоль. Його тіпало від холоду. За тим, що відбувається, спостерігав Журналіст. Він був найактивнішим полоненим. Весь час розповідав про свої репортажі з передової, про розбиту камеру й вартісний матеріал, який забрали виродки перед тим, як полонити його — зірку місцевого телебачення. Журналіст звівся на ноги та підійшов до Льотчика.

— Агов! Чому ти мовчиш? Чого вони хочуть всі від тебе? То розкажи ти їм все. Гей, ти, кінчена ти людино. Діти є в тебе? Мовчиш? А в мене троє!

*Хлопець (Антон Сладкевич) — кадр із фільму
SARTUM*

Льотчик з ненавистю поглянув йому в очі. Це остаточно вивело з себе Журналіста, і він накинувся з кулаками на мовчуна:

— Чуєш? Троє. Нас убивають, а він, сука, мовчить!

Хлопець спробував розборонити їх. Та йому не хотілося отримати на горіхи від розлюченого Журналіста. Взагалі-то стусаном більше, стусаном менше — мовчуну вже байдуже. Тим часом

Журналіст і далі невміло бив Льотчика закоцюблими руками. Льотчик ухилився, але продовжував зухвало дивитися в очі Журналістові. Виникла невеличка пауза, обидва переводили дух та готувалися до наступного раунду. Тоді Хлопець все ж таки підскочив і штовхнув Журналіста в куток. Той гепнувся на спину, але одразу ж схопився й знову кинувся у бійку. Льотчик посміхнувся, сплюнув кров з розбитої губи і завмер, спершись ліктем на стіну. Хлопець заслонив мовчуна своєю спиною.

— Облиш, йому ж боляче.

— Боляче? Атож, йому боляче! Звісно! А її ти питаєш про біль? Га? То запитай, запитай її про біль! Вона вже котрий день сидить і не озивається. Твою жінку забрали й відтрахали в усі дірки, а ти навіть не рипнувся.

Хлопець поглянув на Дівчину. Вона сиділа на соломі, підібгавши під себе ноги, і дивилася у стелю. Рот її був розірваний, довге русяве волосся сплуталося, джинси просочилися кров'ю в паху. Він відвернувся, йому було боляче й неприємно дивитися в її бік. Що він міг зробити? Ті люди були озброєні. Якби він поліз у бійку або виказав спротив у будь-який спосіб, їх обох убили б на місці без суду і слідства.

— Я врятував нам життя... — тихо відповів Хлопець.

— Аякже, як гарнесенько звучить, — сатанів Журналіст. — Як солодко і гарно звучить.

Повертаючись знову до мовчазного Льотчика, він демонстративно заклав руки за спину. Бійка нічого не вирішувала, треба було примусити його говорити, тож Журналіст вдався до чергової маніпуляції:

— А ти не вдавай, що мене не чуєш. Ти ж військовий. Ти ж присягу давав народ захищати. Так ось, ми всі тут — народ! Так нащо ж ти, суко, нас усіх за собою тягнеш? Розкажи їм усе — усе, що знаєш!

Льотчик не реагував на провокацію та мовчки дивився в стіну. Хлопець безпорадно стояв посеред сараю й дивився то на Журналіста, то скося на свою Дівчину. А втім, чи свою тепер?

Вони познайомилися влітку. Це була випадкова зустріч двох самотніх людей в потрібний час у потрібному місці. Вона вдавала, що успішна і незалежна. Він вдавав, що йому ніхто не потрібний. Ні, кохання так не починається. Проте в них склалося саме так.

Потім він не дзвонив. Тому що знайшлися справи важливіші й цікавіші. Було багато не надто грошовитої, але цікавої роботи, багато холостяцьких вечірок, і взагалі, він планував звалити з країни. А вона була королевою. Справжньою — неприступною, недосяжною й

надзвичайно вродливою. Такі дівчата йому ніколи не подобалися. З такими було надто складно. Тому не дзвонив. І вона зателефонувала перша, запросила на побачення.

«Ніфіга собі, — подумав він тоді, — зглянулася!»

Вони зустрілися на Садовій, біля якоїсь крамниці. Точніше, він її там чекав. Вона приїхала на автівці, недбало відчинила дверцята. Він сів у машину, і вони поїхали до моря. Чому він не купив квіти? Адже перше побачення... А тому, що й на думку не спало, та й грошей на троянди не мав, а королеви люблять троянди. Він так вважав, тож нащо витратитися на дешевий букет? А вона тоді прискіпливо оцінила його боязкість, усміхнулася. Так йому здалося. І помчала до місця, яке, напевно, не раз використовувала для таких зустрічей. Так він вважав, навіть був упевнений до останнього моменту. Проте вона заблукала, загубила дорогу. Вони довго круtilись якимись просіками, кілька разів упирались у глухий кут, розверталися, знову шукали асфальт. І він зрозумів, що для неї це теж вперше. Вона злостилася, і йому це подобалося. Все йшло не за планом, не так, як вона собі уявляла. І в цьому була магія моменту. Нарешті вони виїхали до обриву. Попереду шуміло море, за спиною — ліс. Вона випурхнула з машини, на ходу знімаючи одяг, і, як маленька дівчинка, з розгону пірнула у хвилю.